

„Škola, učiteľ/ka a mediálna výchova“ Analýza výsledkov dotazníkového prieskumu

Cieľom dotazníkového prieskumu bolo analyzovať podmienky, ktoré prispievajú k rozvoju mediálnych a informačných kompetencií žiakov a tiež zistiť potreby učiteľov, ktoré by im umožnili efektívnejšie uplatňovať mediálnu výchovu vo vyučovaní. Zber údajov sa uskutočnil v priebehu septembra a októbra 2015 prostredníctvom anonymného dotazníka *Škola, učiteľ/ka a mediálna výchova*, ktorým sme oslovili pedagógov základných škôl.

Dotazník sme administrovali v on-line prostredí google formulára (<https://docs.google.com>). Pri výbere vzorky sme použili formu dostupného výberu respondentov (oslovili sme celú skupinu pedagógov ZŠ bez ohľadu na vyučované predmety, ktoré sú „bližšie či vzdialenejšie“ obsahu, cieľom mediálnej výchovy a formu jej uplatňovania – v rámci vyučovania, mimo vyučovania, ako samostatný predmet vyčlenený z rámca disponibilných hodín školy).

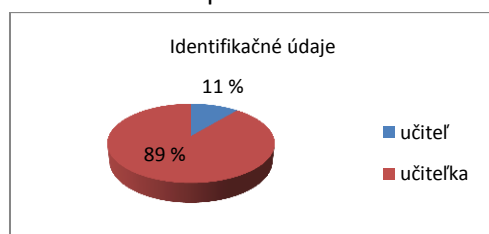
Východiskom pri koncipovaní dotazníka bol Model 10 mediálnych kompetencií, ktorý poskytuje obraz o tom, čo tvorí, resp. ktoré kompetencie vytvárajú mediálnu gramotnosť (Celot, 2015). Mediálne kompetencie sa tu ponímajú ako „odporúčaný komplex vedomostí, zručností a postojov potrebných pre nadobúdanie mediálnej gramotnosti, ktorá je nevyhnutná pre aktívnu a uvedomelú účasť človeka v súčasnej mediálnej spoločnosti“ (Mediawijzer.net, 2013).

Navrhnutý model kompetencií¹ slúži aj ako východisko pre výber vhodných aktivít a vzdelávanie v oblasti mediálnej výchovy ako cesty k nadobudaniu mediálnej gramotnosti.

Dotazník obsahoval štyri časti: V prvej časti sme sa pýtali na to, ktoré „mediálne cesty“ využívajú pedagógovia na vyhľadávanie informácií a sprostredkovanie poznatkov žiakom, v druhej časti sme zisťovali preferované vyučovacie metódy a formy vyučovania, v tretej časti sme chceli spoznať názory učiteľov vzťahujúce sa k mediálnym komunikátom (produktom, informáciám), štvrtá časť bola vyhradená položkám na získanie údajov a podnetov od pedagógov – respondentov prieskumu.

Celkový počet respondentov – pedagógov ZŠ, ktorí sa zúčastnili dotazníkového prieskumu bol 370, z tohto počtu bolo 89 % žien – učiteľiek a 11 % mužov – učiteľov. Nazdávame sa, že získaná vzorka by mohla kopírovať „genderovu“ realitu našich škôl.

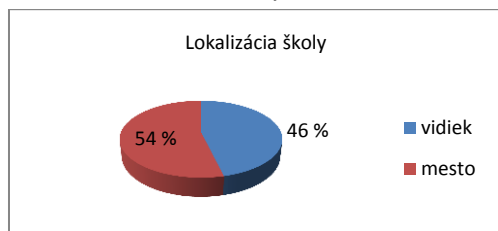
Graf 1 Počet respondentov

Podľa údajov v dotazníku 54 % respondentov pôsobí v ZŠ v meste a 46 % na vidieku, čo predstavuje relatívne rovnomerné pokrytie (mesta – vidieka) v prieskume.

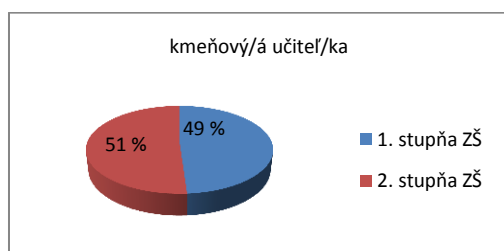
¹ Publikácia v slovenskom preklade je popísaná na <http://www.statpedu.sk/clanky/ucebnice-metodiky-publikacie-odborne-informacie/odborne-informacie>

Graf 2 Lokalizácia školy

Relatívne rovnomerná reprezentácia sa ukázala aj pri zastúpení jednotlivých stupňov vzdelávania, pretože 51 % respondentov označilo 2. stupeň a 49 % 1 stupeň vzdelávania.

Graf 3 Kmeňová škola

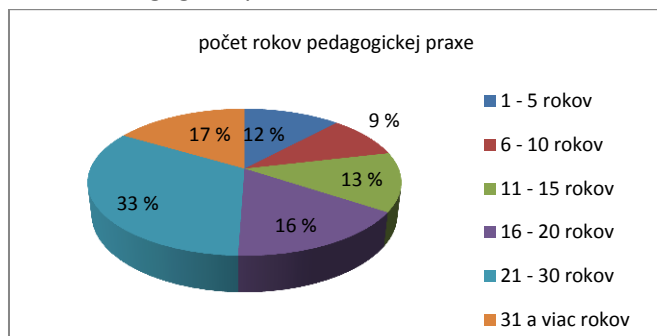
Čo sa týka veľkosti školy meranej počtom žiakov, najvyšší počet respondentov – 45 % pochádzal z väčších škôl, ktoré majú od 201 do 500 žiakov. Školy s počtom od 101 do 200 žiakov reprezentovalo 20 % účastníkov prieskumu, 19 % účastníkov udalo školu do 100 žiakov. Najnižší počet pedagógov (16 %) označilo školu s počtom žiakov nad 500.

Graf 4 Počet žiakov v škole

Z ďalšej položky, ktorá poskytuje obraz o charakteristike účastníkov prieskumu – konkrétne dĺžke praxe vyplynulo, že najväčší počet (33 %) predstavujú učitelia s dĺžkou praxe 21 – 30 rokov. O polovicu menej – 17 % a 16 % dosiahli respondenti s dĺžkou praxe 31 a viac rokov a 16 až 20 rokov. 13 % učiteľov, ktorí sa zapojili do prieskumu, uviedlo prax 11 – 15 rokov, o niečo menšiu skupinu (12 %) tvorili respondenti s najnižšou praxou od 1 do 5 rokov. Najnižší počet (9 %) tvorili účastníci, ktorí udali dobu praxe od 6 – 10 rokov. Nazdávame sa, že náš súbor v položke dĺžka pedagogickej praxe by mohol do určitej miery kopírovať realitu v ZŠ v tomto ohľade.

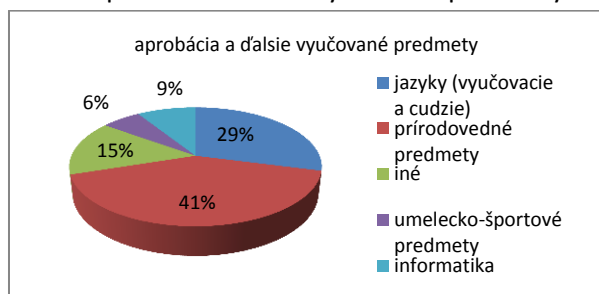
Graf 5 Pedagogická prax

V položke zameranej na zistenie aprobácie a ďalších vyučovaných predmetov sme dostali nasledujúci obraz. Na 1. stupni, kde učitelia vyučujú takmer všetky predmety, si svoju aprobáciu učiteľ/ka 1. stupňa probandi rozšírili najčastejšie o anglický jazyk, nemecký jazyk, informatickú výchovu a tiež špeciálnu pedagogiku a psychopédiu (pedagogika mentálne postihnutých), čo by mohlo byť v prospech možností uplatňovania mediálnej výchovy na tomto stupni vzdelávania.

Najväčšia skupina respondentov pôsobiacich na 2. stupni mala v aprobácii, prípadne (len) vyučuje prírodovedné predmety² (41 %). Vyučovanie jazykov (vyučovacích a cudzích) udalo 29 % zapojených pedagógov. Iné³ predmety v aprobácii, resp. len vyučované tvorili 15 %. Samostatne sme zaznamenali frekvenciu vyučovania informatiky, ktorá dosiahla 9 % zastúpenie. Najnižšiu hodnotu dosiahla skupina vyučovaných „umelecko-športových“ predmetov⁴ (6 %). Vychádzajúc z týchto údajov môžeme usudzovať, že učitelia 2. stupňa uplatňujú mediálnu výchovu v rámci celého spektra vyučovacích predmetov.

Graf 6 Aprobácia a ďalšie vyučované predmety

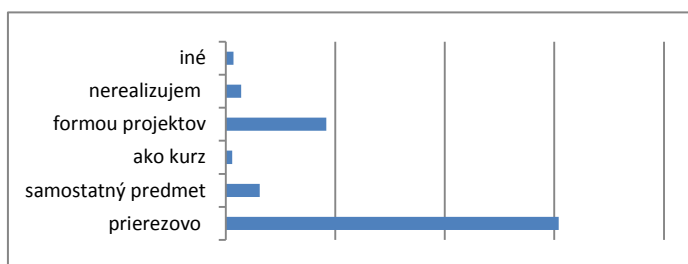
Ako je známe, školy majú na výber formu realizácie mediálnej výchovy. Prierezovo v rámci vyučovania predmetov uplatňuje mediálnu výchovu 82 % respondentov, formu projektov používa 25 % učiteľov z nášho súboru, samostatný predmet udalo 8 % respondentov, možnosť kurzu označilo takmer 2 % účastníkov prieskumu a inú formu využíva takmer 2 % respondentov. Necelé 4 % účastníkov prieskumu uviedlo, že mediálnu výchovu nerealizuje žiadnou formou, čomu rozumieme, vysvetľujeme si tak, že ju vyučujú len v rozsahu vzdelávacích štandardov svojho vyučovacieho predmetu. Respondenti mali možnosť označiť všetky používané formy.

² matematika, fyzika, biológia, chémia, geografia a technika

³ etická výchova, občianska náuka, dejepis

⁴ výtvarná výchova, hudobná výchova, telesná a športová výchova

Graf 7 Formy realizácie mediálnej výchovy

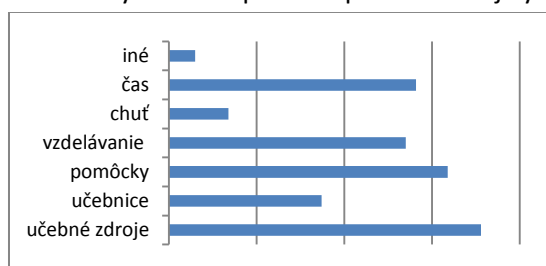
prierezovo v rámci vyučovania	304	82,4 %
samostatný predmet	31	8,4 %
ako kurz	6	1,6 %
formou projektov	92	24,9 %
žiadnou formou	14	3,8 %
iné	7	1,9 %

Odpovede, ktoré respondenti uviedli na otázku *Ktoré zdroje najčastejšie používate pri uplatňovaní mediálnej výchovy*, sme zoskupili do deviatich skupín:

1.	Učebnice: <i>Mediálna výchova pre 5. – 9. ročník základnej školy: kol. autorov</i>
2.	Metodické materiály ŠPÚ, <i>Mediálna výchova pre ZŠ (5. – 9. ročník): Kačínová V. a kol.</i>
3.	Učebné zdroje z ČR: <i>Základy mediálnej výchovy: Mičienka M., Jiráková J. a kol., Mediálna výchova: Pospíšil J., Závadná L. S.</i>
4.	Webové portály: www.ovce.sk , www.zborovna.sk , www.zodpovedne.sk , www.tuul.sk , www.medialnavychova.sk , www.luvizona.sk , www.zborovna.sk , www.youtube.com , www.planetavedomosti.iedu.sk , www.aplikaciamec.8u.cz , www.interaktivnetesty.sk
5.	Videa, úryvky filmov, náučné filmy, videoklipy, ukážky rozhlasových a televíznych programov, PC hry, DVD, CD
6.	Denná tlač, bulvárna tlač, časopisy, odborné časopisy, letáky, reklamy
7.	Texty na čítanie (s porozumením), knihy, encyklopédie
8.	Pracovné listy a zošity (vlastné, z informatickej výchovy), prezentácie
9.	Školský časopis

Aj napriek uvedeným rôznorodým zdrojom respondenti pri odpovedi na otázku čo im najviac chýba, resp. čo by im najviac pomohlo pri uplatňovaní mediálnej výchovy vyjadrili v najväčšom počte (48 %) požiadavku ďalších učebných zdrojov, 43 % uviedlo potrebu pomôcok, viac ako 36 % by privítalo vzdelávanie. Viac času by potrebovalo 38 % respondentov, približne 9 % chýba na uplatňovanie mediálnej výchovy chuť a približne 4 % učiteľov z nášho súboru by pomohlo niečo iné. Respondenti mali možnosť označiť všetky pravdivé možnosti.

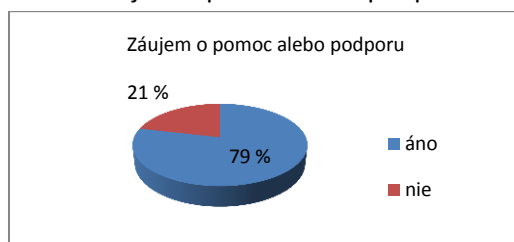
Graf 8 Chýba alebo pomôže pri mediálnej výchove

učebné zdroje	178	48,1 %
učebnice	87	23,5 %
pomôcky	159	43 %
vzdelávanie	135	36,5 %
chuť	34	9,2 %
čas	141	38,1 %
iné	15	4,1 %

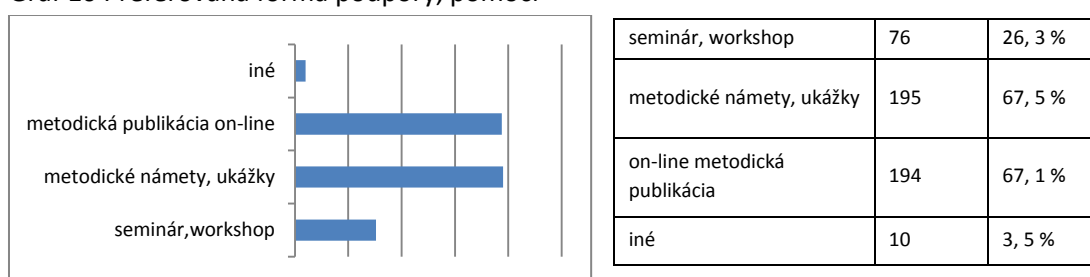
Výzvu naznačujú odpovede na otázku záujmu o pomoc, či podporu, kde sa kladne vyjadrilo 78 % respondentov a približne 21 % nemá takýto záujem.

Graf 9 Zájem o pomoc alebo podporu

Respondenti (viac ako 67 %) by ako pomoc alebo podporu preferovali najmä nové metodické námety alebo ukážky a tiež metodickú publikáciu dostupnú on-line. Viac ako 26 % respondentov by privítalo aj jednorazový seminár alebo workshop a necelé 4 % opýtaných sa vyjadrilo aj pre iné možnosti. Aj pri tejto položke mohli respondenti označiť viacero možností.

Graf 10 Preferovaná forma podpory, pomoci

Vzťah pedagógov k médiám, ich využívanie vo výchovno-vzdelávacom procese a používanie relevantných (vťahujúcich, aktivizačných) vyučovacích metód u pedagógov, sú dôležitou súčasťou obrazu o mediálnej gramotnosti učiteľov. Vzhľadom na to, že mediálna gramotnosť vyučujúcich je do veľkej miery podporná pri nadobúdaní a zvyšovaní úrovne mediálnej gramotnosti žiakov, zaradili sme do dotazníka aj položky k uvedeným faktorom.

Otázkou *Ako často robíte nasledujúce činnosti s ohľadom na svoju prácu v škole* sme sledovali u pedagógov využívanie rôznych médií. Pri zaradení tejto otázky sme vychádzali z úsudku, že učiteľ by mal mať prehľad o aktuálnych udalostiach, novinkách, nielen ako súčasť svojej mediálnej gramotnosti, ale predovšetkým preto, aby mohol reagovať spolu so žiakmi na aktuálne dianie, zaujímať stanoviská. Respondenti využívajú na získanie prehľadu najčastejšie počúvanie rádia a sledovanie televízie (viac ako 80 %), pričom čítanie dennej tlače a časopisov využíva necelých 38 %. Pozitívnym výsledkom, najmä v súvislosti s vekovou štruktúrou, resp. dĺžkou praxe nášho súboru je údaj, že viac ako 93 % učiteľov používa počítač na prípravu do školy a takmer 89 % využíva elektronickú komunikáciu veľa krát za týždeň. V súbore sa nevyskytuje učiteľ, ktorý by počítač nikdy nevyužíval a elektronickú komunikáciu nikdy nevyužíva len 0,3 % respondentov. Využívanie internetu na vyhľadávanie informácií veľa krát za týždeň udalo viac ako 91 % účastníkov, čo považujeme za pozitívny údaj.

Využívanie počítača na vyučovaní veľa krát za týždeň označilo viac ako 54 % opýtaných a raz-dvakrát za týždeň tak činí zhruba 26 % učiteľov. V našej vzorke boli i učitelia, aj keď veľmi nízky počet, ktorí pri vyučovaní používajú počítač zriedkavo (necelých 5 %) a len 0,8 % respondentov ho nikdy nevyužíva. Učebné a vzdelávacie texty číta veľa krát za týždeň takmer 53 % pedagógov a takmer 33 % raz-dvakrát za týždeň, pričom nikdy to nerobí len 0,3 % respondentov. Čítaniu odborných elektronických alebo tlačených časopisov sa najväčší počet pedagógov (35 %) venuje niekoľkokrát za

mesiac, necelých 22 % raz-dvakrát za týždeň. Naopak zriedkavo ich číta takmer 19 % a nikdy takmer 5 % účastníkov nášho súboru. Vzdelávacie videá vyhľadáva a sleduje viac ako 33 % respondentov niekoľkokrát za mesiac, viac ako 28 % raz-dvakrát za týždeň a takmer 18 % tak koná veľaokrát za týždeň, len necelé 3 % to nerobí nikdy.

Pomerne vysoký počet pedagógov (viac ako 53 %) potvrdil v dotazníku využívanie počítačových programov (napr. Excel, PowerPoint) pri svojej príprave veľaokrát za týždeň a viac ako 28 % ich využíva raz-dvakrát za týždeň, pričom len zanedbateľný počet učiteľov ich nevyužíva nikdy. Používanie grafických programov je menej frekventované v práci učiteľov, najvyšší počet (menej ako 28 %) ich používa niekoľkokrát za mesiac a o niečo viac ako 26 % ich používa zriedkavo. Pozitívne je, že takmer 13 % respondentov ich využíva veľaokrát za týždeň, no na druhej strane viac ako 12 % ich nepoužíva nikdy. Nahrávanie alebo využívanie zvukových nahrávok pri práci je podľa údajov získaných v prieskume nie veľmi využívané – viac ako 27 % učiteľov to využíva zriedkavo a niečo málo nad 26 % respondentov túto formu využíva niekoľkokrát za mesiac, dokonca viac ako 10 % ju nevyužíva vôbec. Odlišná je situácia s využívaním interaktívnej tabule vo vyučovaní – veľaokrát za týždeň ju využíva 35 % učiteľov a raz-dvakrát za týždeň takmer 25 % respondentov. Túto modernú pomôcku pri vyučovaní nevyužíva len niečo viac ako 6 % účastníkov prieskumu.

Možnosť nikdy označilo najvyššie percento respondentov pri položke, ktorá sledovala frekvenciu elektronického zadávania a hodnotenie domácich úloh alebo iných zadaní pre žiakov – bezmála 32 % učiteľov túto možnosť nikdy nevyužíva, takmer 25 % ju využíva málokedy a 19 % aspoň niekoľkokrát za mesiac. Len necelých 11 % učiteľov z nášho súboru využíva elektronickú formu zadávania a hodnotenia prác žiakov veľaokrát za týždeň. Druhou položkou, ktorá dokumentuje vysoký počet respondentov vo výbere frekvencie nikdy je vytváranie alebo prispievanie na webovú stránku (necelých 22 %), viac ako 38 % tvorili tí respondenti, ktorí udali možnosť málokedy alebo zriedkavo. Veľaokrát za týždeň prispieva na webovú stránku len niečo nad 8 % našich respondentov.

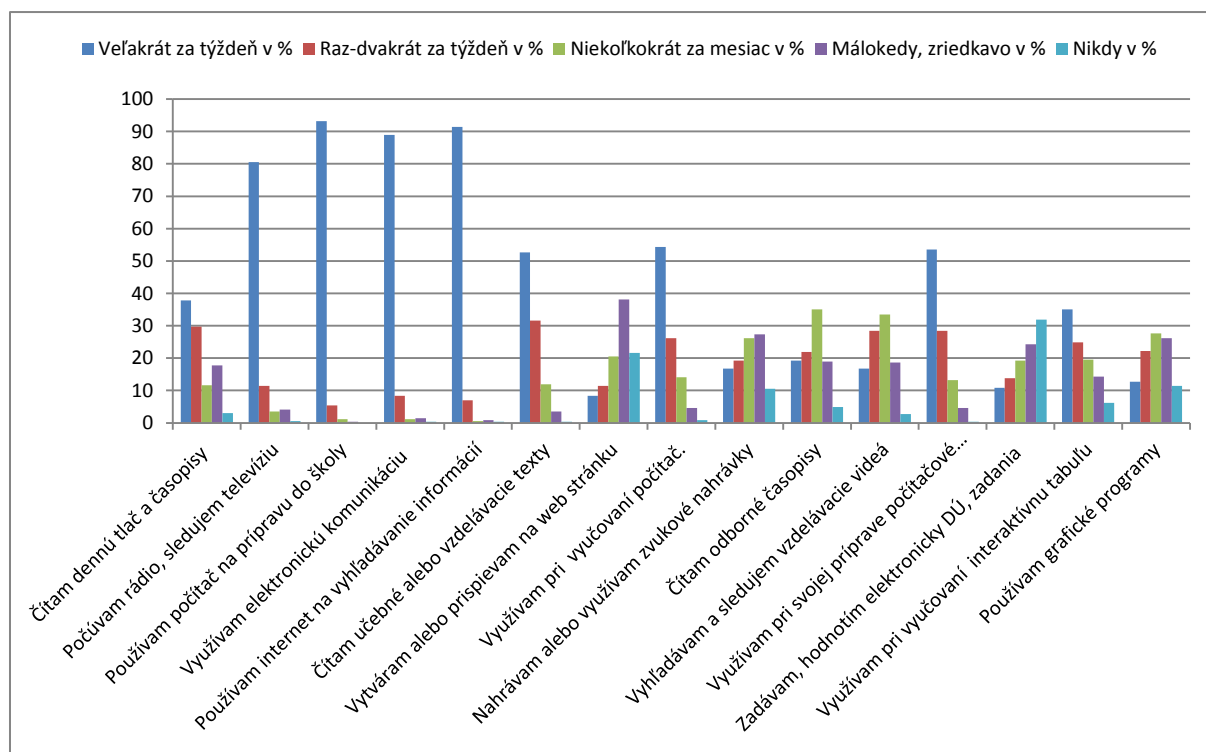
Uvedené výsledky (tejto časti dotazníka) sme zoskupili do nasledujúcej tabuľky a jej grafického zobrazenia. Údaje v jednotlivých položkách v tabuľkovej a grafickej podobe uvádzame v prílohe.

Tab. 1 Ako často robíte nasledujúce činnosti (s ohľadom na svoju prácu v škole)?

	Veľaokrát za týždeň v %	Raz-dvakrát za týždeň v %	Niekoľkokrát za mesiac v %	Málokedy, zriedkavo v %	Nikdy v %
Čítam dennú tlač a časopisy na získanie prehľadu.	37,8	29,7	11,6	17,8	3
Počúvam rádio, sledujem televíziu.	80,5	11,4	3,5	4,1	0,5
Používam počítač na prácu, prípravu do školy.	93,2	5,4	1,1	0,3	0
Využívam elektronickú komunikáciu (mail, SMS...).	88,9	8,4	1,1	1,4	0,3
Používam internet na vyhľadávanie informácií.	91,4	7	0,5	0,8	0,3
Čítam učebné alebo vzdelávacie texty.	52,7	31,6	11,9	3,5	0,3
Vytváram alebo prispievam na web stránku.	8,4	11,4	20,5	38,1	21,6
Využívam pri vyučovaní počítač.	54,3	26,2	14,1	4,6	0,8
Nahrávam alebo využívam zvukové nahrávky pri práci.	16,8	19,2	26,2	27,3	10,5
Čítam odborné elektronické alebo tlačené časopisy.	19,2	21,9	35,1	18,9	4,9

Vyhľadávam a sledujem vzdelávacie videá.	16,8	28,4	33,5	18,6	2,7
Využívam pri svojej príprave počítačové programy, napr. PowerPoint, Excel.	53,5	28,4	13,2	4,6	0,3
Zadávam a hodnotím elektronicky domáce úlohy alebo iné zadania pre žiakov.	10,8	13,8	19,2	24,3	31,9
Využívam pri vyučovaní interaktívnu tabuľu.	35,1	24,9	19,5	14,3	6,2
Používam grafické programy (napr. Skicár...).	12,7	22,2	27,6	26,2	11,4

Graf 11 Ako často robíte nasledujúce činnosti (s ohľadom na svoju prácu v škole)?

Dôležitou podmienkou úspechu pri rozvoji mediálnej gramotnosti žiakov je aplikácia vhodných (interaktívnych) vyučovacích metód. Kompletný obraz o ich využívaní u našich respondentov poskytuje nasledujúca tabuľka, ktorá dokumentuje frekvenciu využívania nami zadaných metód. Medzi najčastejšie používané metódy označili respondenti tzv. tradičné metódy (slovné a demonštračné) – viac ako 78 % učiteľov využíva veľakrát za týždeň prácu s učebnými textami, takmer 72 % používa takto často aj výklad a necelých 62 % metódu rozprávania a opisu. Na štvrtom mieste pri metódach, ktoré sú využívané veľakrát za týždeň je diskusia (takmer 50 % respondentov), nasledovaná didaktickou hrou (necelých 40 % účastníkov) a demonštráciou, ktorú veľakrát za týždeň používa takmer 38 % učiteľov. Často (veľakrát za týždeň) učitelia nášho súboru využívajú problémové úlohy (27 %) a metódu brainstormingu (viac ako 19 %).

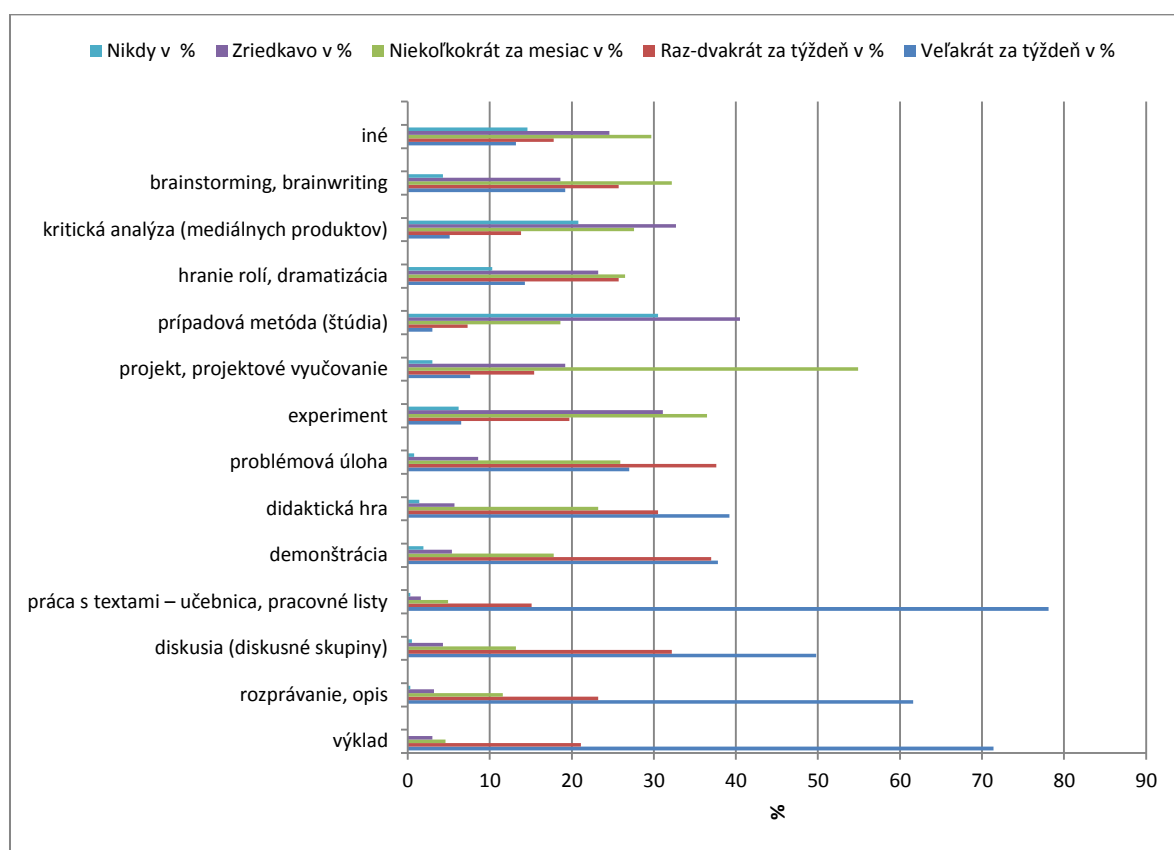
Na opačnom póle, teda metódy, ktoré naši respondenti nevyužívajú vôbec (nikdy) – „prvenstvo“ získala prípadová metóda, ktorú vôbec nevyužíva takmer 31 % respondentov a viac ako 40 % ju používa zriedkavo. Za najmenej pozitívnu správu pre mediálnu výchovu vyplývajúcu z nášho prieskumu považujeme využívanie kritickej analýzy (mediálnych produktov), ktorú nikdy nevyužíva

takmer 21 % učiteľov z nášho súboru a takmer 33 % ju používa zriedkavo. Niekoľkokrát za mesiac sa jej pri vyučovaní venuje necelých 28 % učiteľov. Obrázok o využívaní tejto podľa nás najdôležitejšej metódy pri rozvíjaní kritického myslenia žiakov v rámci mediálnej výchovy dokresľuje údaj o jej používaní raz-dvakrát za týždeň – necelých 14 % účastníkov prieskumu a veľakrát za týždeň, čo udalo len okolo 5 % učiteľov nášho súboru. Učitelia nášho súboru využívajú aj iné metódy – takmer 30 % ich používa niekoľkokrát za mesiac, no takmer 15 % uviedlo, že iné metódy nikdy nevyužívali. Viac detailov o využívaných metódach, ich frekvencii v práci učiteľov našej vzorky sa nachádza v nasledujúcej tabuľke (a grafickom zobrazení). Výsledky v jednotlivých položkách sú uvedené v tabuľkách a grafoch v prílohe.

Tab. 2 Ako často využívate nasledujúce metódy v svojej výučbe?

	Veľakrát za týždeň v %	Raz-dvakrát za týždeň v %	Niekoľkokrát za mesiac v %	Zriedkavo v %	Nikdy v %
výklad	71,4	21,1	4,6	3	0
rozprávanie, opis	61,6	23,2	11,6	3,2	0,3
diskusia (diskusné skupiny)	49,8	32,2	13,2	4,3	0,5
práca s textami – učebnica, pracovné listy	78,1	15,1	4,9	1,6	0,3
demonštrácia	37,8	37	17,8	5,4	1,9
didaktická hra	39,2	30,5	23,2	5,7	1,4
problémová úloha	27	37,6	25,9	8,6	0,8
experiment	6,5	19,7	36,5	31,1	6,2
projekt, projektové vyučovanie	7,6	15,4	54,9	19,2	3
prípadová metóda (štúdia)	3	7,3	18,6	40,5	30,5
hranie rolí, dramatizácia	14,3	25,7	26,5	23,2	10,3
kritická analýza (mediálnych produktov)	5,1	13,8	27,6	32,7	20,8
brainstorming, brainwriting	19,2	25,7	32,2	18,6	4,3
iné	13,2	17,8	29,7	24,6	14,6

Graf 12 Ako často využívate nasledujúce metódy v svojej výučbe?

Kompetencie v oblasti porozumenia (ako narastá vplyv médií na spoločnosť, akým spôsobom sú médiá konštruované, ako médiá vykresľujú realitu) súvisiace s kritickým myslením sme sledovali v tretej časti dotazníka súborom výrokov, pri ktorých respondenti hodnotili ich pravdivosť (do akej miery je uvedený výrok podľa respondenta pravdivý). Pri koncipovaní výrokov v tejto časti dotazníka sme sa zamerali nielen na získanie obrazu vyplývajúceho zo samotných údajov (stanovísk, názorov) pedagógov, ale tiež sme chceli upriamiť pozornosť učiteľov na podstatu obsahnutú v posolstve výrokov, aby učitelia získali príležitosť o nich uvažovať, prípadne si aj uvedomiť ich dôležitosť pri uplatňovaní mediálnej výchovy vo vyučovaní.

Výrok *Informácie v televíznom spravodajstve alebo dennej tlači vždy odrážajú skutočnú realitu* najväčší počet respondentov (viac ako 66 %) ohodnotilo ako čiastočne pravdivý. Ako čiastočne nepravdivý ho považuje viac ako 20 % učiteľov. Len necelé 2 % si myslelo, že tento výrok je úplne pravdivý a viac ako 6 % zase, že je úplne nepravdivý. Viac ako 5 % nevedelo zaujať stanovisko. Komplementárnym s predchádzajúcim bol výrok *Správy sú vždy úplne objektívne*, ktorý ako úplne nepravdivý označilo takmer 24 % a čiastočne pravdivý, ale aj nepravdivý ho považuje (v oboch prípadoch) približne 32 % respondentov. Môžeme povedať, že v zásade sú výsledky (pri oboch výrokoch) kompatibilné. Viac ako 12 % učiteľov nevedelo zaujať postoj k objektivite správ, je to najvyšší počet respondentov pri voľbe *neviem*.

Pri svojom subjektívnom hodnotení výroku *Mediálne správy sú koncipované z určitého uhla pohľadu a zámeru* zaujali respondenti pomerne jednoznačné stanovisko – pre jeho úplnú pravdivosť sa rozhodlo viac ako 43 % probandov, pričom za úplne nepravdivý ho nepovažuje nikto (0 %). Najvyšší počet učiteľov ho však považuje len za čiastočne pravdivý (necelých 47 %). Takmer 9 % zvolilo

odpoveď neviem. Väčšina učiteľov z nášho súboru sa stotožňuje s ďalším výrokom *To, čo vidíme a počujeme v médiách, ovplyvňuje našu osobnosť, naše reakcie a postoje* – či už úplne (takmer 31 %) alebo čiastočne (takmer 62 %). Nesúhlasí s ním iba viac ako 1 % a necelé 3 % označilo odpoveď *neviem*. Viacej ako polovica respondentov (viac ako 54 %) je presvedčená o pravdivosti výroku *Výber spôsobu spracovania mediálnych produktov sa prispôsobuje špecifickému cieľu objednávateľov*, podobne ako aj komplementárneho výroku *Ľudia, ktorí tvoria mediálne správy rozhodujú o tom, čo oni chcú, aby sme najmä videli, vnímali* (viac ako 50 %), pričom za čiastočne pravdivé ich považuje viacej ako tretina učiteľov. Pomerne vysoké percento (10 %) predstavuje skupina respondentov, ktorá sa k výrokom nevedela vyjadriť, na druhej strane žiaden respondent neoznačil tieto výroky ako úplne nepravdivé.

Takmer 70 % respondentov si uvedomuje, že *Mediálni tvorcovia používajú rôzne techniky využívajúce zvuk, farbu, veľkosť a uhol záberu na podčiarknutie svojho posolstva*, pričom čiastočne s výrokom súhlasí 23 %. Zaujať stanovisko nevedelo necelých 7 % učiteľov nášho súboru.

Význam obrazového spracovania mediálneho obsahu bol obsiahnutý vo výroku *Spôsob obrazového spracovania udalostí ovplyvní naše pocity pri jeho pozeraní, vnímaní*, ktorý je do určitej miery komplementárny s predchádzajúcim výrokom. S jeho úplnou pravdivosťou súhlasilo viac ako 48 % učiteľov (čo je menej ako v predchádzajúcom výroku), ako čiastočne pravdivý ho označilo takmer 45 % našich probandov, z čoho môžeme usudzovať, že učitelia si uvedomujú význam či vplyv obrazového spracovania udalostí na vnímanie diváka.

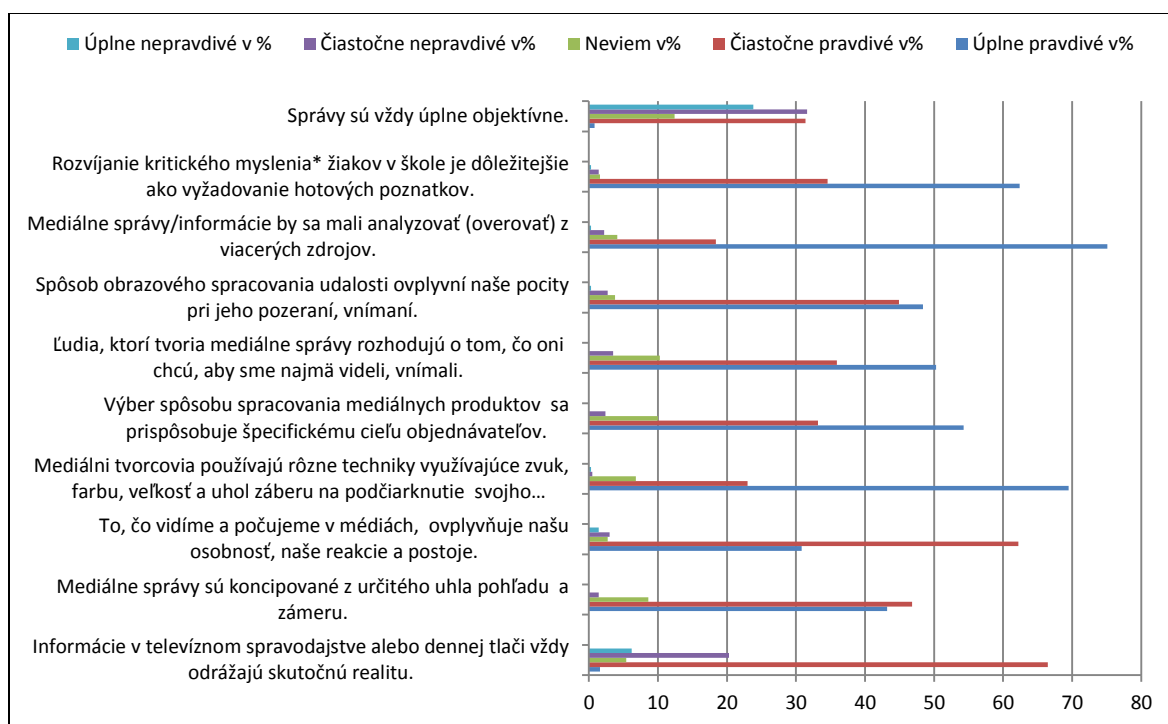
Výrok *Mediálne správy/informácie by sa mali analyzovať (overovať) z viacerých zdrojov* bol označený ako úplne pravdivý najvyšším počtom respondentov v tejto časti dotazníka (75 %), pričom na dôvažok ho za čiastočne pravdivý považuje viac ako 18 % učiteľov (spolu teda 93 %). Pri porovnaní týchto údajov (pozitívnych stanovísk učiteľov k výroku) s vyššie uvedenými dátami dokumentujúcimi využívanie vzdelávacích metód konkrétne *kritickej analýzy (mediálnych produktov)* konštatujeme vysokú nekompatibilitu – túto metódu zriedkavo resp. nikdy nevyužíva viac ako 50 % učiteľov nášho súboru. Jedným z dôvodov by mohlo byť to, že pedagógom nebol jasný obsah pojmu *kritická analýza mediálnych produktov*, prípadne nemuseli vedieť, čo to znamená ako metóda. S výrokom *Rozvíjanie kritického myslenia žiakov v škole je dôležitejšie ako vyžadovanie hotových poznatkov* úplne súhlasí viac ako 62 % učiteľov a takmer 33 % s ním súhlasí čiastočne. Otázkou je, či tento subjektívny súhlas je len v rovine stanoviska alebo sa prejavuje prípadne bude prejavovať v takej veľkej miere aj v realizačnej rovine, teda vo vyučovaní.

Kompletné údaje sú zosumarizované v nasledujúcej tabuľke a jej grafickom zobrazení. Výsledky po jednotlivých položkách približujú relevantné tabuľky a grafy v osobitnom súbore.

Tab. 3 Do akej miery sú podľa Vás pravdivé nasledujúce výroky?

	Úplne pravdivé v %	Čiastočne pravdivé v %	Neviem v %	Čiastočne nepravdivé v %	Úplne nepravdivé v %
Informácie v televíznom spravodajstve alebo dennej tlači vždy odrážajú skutočnú realitu.	1,6	66,5	5,4	20,3	6,2
Mediálne správy sú koncipované z určitého uhla pohľadu a zámeru.	43,2	46,8	8,6	1,4	0
To, čo vidíme a počujeme v médiách, ovplyvňuje našu osobnosť, naše reakcie a postoje.	30,8	62,2	2,7	3	1,4
Mediálni tvorcovia používajú rôzne techniky využívajúce zvuk, farbu, veľkosť a uhol záberu na podčiarknutie svojho posolstva.	69,5	23	6,8	0,5	0,3
Výber spôsobu spracovania mediálnych produktov sa prispôbuje špecifickému cieľu objednávateľa.	54,3	33,2	10	2,4	0
Ľudia, ktorí tvoria mediálne správy rozhodujú o tom, čo oni chcú, aby sme najmä videli, vnímali.	50,3	35,9	10,3	3,5	0
Spôsob obrazového spracovania udalosti ovplyvní naše pocity pri jeho pozeraní, vnímaní.	48,4	44,9	3,8	2,7	0,3
Mediálne správy/informácie by sa mali analyzovať (overovať) z viacerých zdrojov.	75,1	18,4	4,1	2,2	0,3
Rozvíjanie kritického myslenia žiakov v škole je dôležitejšie ako vyžadovanie hotových poznatkov.	62,4	34,6	1,6	1,4	0,3
Správy sú vždy úplne objektívne.	0,8	31,4	12,4	31,6	23,8

Graf 13 Do akej miery sú podľa Vás pravdivé nasledujúce výroky?

Na záver - sumár najdôležitejších výsledkov prieskumu

Na základe výsledkov dotazníkového prieskumu možno usúdiť, že pedagógovia v základných školách uplatňujú mediálnu výchovu v rámci širokého spektra vyučovacích predmetov, najčastejšie prierezovo. Z ďalších foriem preferujú formu projektov, málo využívajú formu kurzu a samostatného predmetu, ktorého výber je podmienený dostupnosťou disponibilných hodín. Pri uplatňovaní mediálnej výchovy by väčšina respondentov potrebovala podporu a pomoc, najviac by im pomohli nové učebné zdroje a pomôcky. V tejto súvislosti by preferovali nové metodické námety, ukážky a tiež metodickú publikáciu dostupnú on-line. Veľký počet opýtaných pedagógov udáva, že im chýba čas na realizáciu mediálnej výchovy. To by mohol čiastočne kompenzovať dostatok dostupných zdrojov. Ukazuje sa, že učitelia by potrebovali aj vzdelávanie, napríklad v oblasti metód na rozvíjanie kritického myslenia žiakov.

Podľa získaných údajov je možné usudzovať, že pedagógovia aktívne využívajú všetky mediálne cesty na získanie prehľadu o aktuálnych udalostiach, či odovzdávanie nových informácií a poznatkov žiakom. Na svoju prípravu a vyhľadávanie rôznych informácií využíva prevažná časť (v našom súbore viac ako 90 % respondentov) počítač a internet. Učitelia veľmi frekventovane využívajú aj elektronickú formu komunikácie. Odlišná je situácia pri zadávaní alebo hodnotení domácich úloh, či iných zadaní pre žiakov elektronickou formou, ktorú využíva zriedkavo alebo nikdy pomerne veľký počet učiteľov – respondentov prieskumu.

Aplikácia vhodných aktivizačných metód vo vyučovaní je dôležitou podmienkou rozvíjania mediálnych kompetencií žiakov. Vo vzťahu k metódam, ktoré učitelia používajú v svojej práci v rámci vyučovania konštatujeme, že sa aj naďalej najčastejšie využívajú klasické, resp. tradičné metódy – ako je výklad, práca s učebnými textami a rozprávanie, či opis. Určitou kompenzáciou tohto konštatovania je údaj, z ktorého vyplýva, že pedagógovia veľmi frekventovane využívajú metódu diskusie, didaktickú hru a problémové úlohy. Zdá sa, že najmenej využívanou metódou v práci učiteľov je prípadová metóda, štúdia, vzhľadom na to, že veľký počet respondentov udal jej používanie veľmi zriedkavo, resp. nikdy. Výsledok dokumentujúci využívanie kritickej analýzy mediálnych produktov predznačuje, že túto podľa nás jednu z najdôležitejších metód pri rozvíjaní kritického myslenia žiakov veľká časť učiteľov (takmer 50 % respondentov nášho súboru) nevyužíva alebo ju využíva zriedkavo. Na druhej strane rozvíjanie kritického myslenia žiakov v škole považujú takmer všetci pedagógovia za dôležitejšie ako vyžadovanie hotových poznatkov. Myslíme si, že na elimináciu tejto „diskrepancie“ by bolo prospešné pripraviť pre pedagógov vzdelávacie aktivity, zamerané na osvojenie, nácvik zručnosti používať metódu kritickej analýzy (mediálnych produktov) pri práci so žiakmi.

Čo sa týka kompetencií pedagógov v oblasti porozumenia médiám (*ako narastá vplyv médií na spoločnosť, akým spôsobom sú médiá konštruované, ako médiá vykresľujú realitu*) sa nazdávame, že pedagógovia majú primeranú, až vysokú úroveň kritického myslenia. Domnievame sa tak na základe označenia súhlasu, resp. nesúhlasu (úplného, čiastočného) s danými výrokmami, pri ktorých vyjadrovali svoj subjektívny názor, stanovisko. Pri porovnaní výsledkov dotazníka pri niektorých položkách sa ukázalo, že sa názory, stanoviská učiteľov neodrazili alebo menej odrazili v realizačnej rovine – vo vyučovaní. Napríklad s výrokmi *Mediálne správy/informácie by sa mali overovať z viacerých zdrojov* úplne súhlasilo 75 % respondentov, na druhej strane využívanie *metódy kritickej analýzy mediálnych produktov* deklaroval výrazne nižší počet opýtaných, pričom takmer polovica zúčastnených pedagógov udala, že túto dôležitú metódu využíva zriedkavo, či nikdy. O dôvodoch tejto

nekompatibility môžeme len usudzovať: napr. svoje „mediálne“ stanoviská učitelia nereflektujú vo svojom vyučovaní preto, lebo to nepovažujú za potrebné alebo vhodné, prípadne preto, lebo nemajú dostatok praktických námetov (zdrojov, motívov) na využívanie metódy kritickej analýzy mediálnych produktov, či iných metód na rozvíjanie kritického myslenia žiakov. Respektíve viac uprednostňujú tradičný spôsob vyučovania, v ktorom sa kladie dôraz na kognitívne poznatky.

V záverečnej sumarizácii výsledkov prieskumu sme sa sústredili na (podľa nás) najdôležitejšie výsledky a z nich vyplývajúce úsudky, ktoré sa vzťahujú k mediálnej výchove, mediálnej gramotnosti učiteľov, rozvíjaniu mediálnych kompetencií žiakov v základných školách. Platnosť, či zovšeobecnenie výsledkov prieskumu je limitované podmienkami dotazníkového prieskumu (formou administrácie, výberom súboru, štatistickým spracovaním), primárne sa vzťahujú k predmetnému súboru. Možnosti, vyplývajúce z reality, charakteristiky dotazníkového prieskumu nám nedovoľujú zaujať jednoznačné stanoviská k získaným výsledkom. V každom prípade sú pre nás podnetom pre ich reflektovanie a plánovanie, či prípravu aktivít pre pedagógov.

Zdroje:

CELOT P. 2015. Assessing Media Literacy Levels and the European Commission Pilot Initiative. Brussel : EAVI. 50 p. [cit. 2015-08-19]. Dostupné na www: <http://www.eavi.eu/>

10 Media Literacy Competences. 2013 [cit. 2015-08-19]
<<http://www.mediawijzer.net/competentiemodel>>

Vypracovala: PhDr. Ľubica Biziková

Technická spolupráca: PaedDr. Monika Reiterová

Grafická spolupráca: PaedDr. Mariana Páleníková

Recenzia: PhDr. Ľubica Bagalová, PhD.